

Opgave 3 De fascistische uitdaging aan de democratie

Het fascisme was een politieke beweging, die aan het begin van de twintigste eeuw ontstond in Italië. Mussolini, de leider van de fascistische beweging, trok alle macht naar zich toe en dwong gehoorzaamheid af. Hij liet tegenstanders opsluiten en vermoorden en verbood alle andere partijen. Zo wierp hij met geweld de jonge Italiaanse democratie omver en vestigde een dictatuur.

Alexis de Tocqueville wijst op het gevaar van zachtmoedig despotisme.

- 2p 14 Leg uit dat volgens Tocqueville in een democratie zachtmoedig despotisme kan ontstaan.

Leg vervolgens het verschil uit tussen zachtmoedig despotisme en het fascisme.

De Italiaanse politiek activiste Michela Murgia stelt dat het fascisme een blijvend gevaar vormt voor de democratie. Haar boek *Fascist worden* is een gedachte-experiment. Daarin laat zij een fictieve voorstander van het fascisme verschillende argumenten voor het fascisme geven. Haar doel is om juist daardoor de democratie weerbaarder te maken tegen fascistische argumenten.

De fictieve voorstander van het fascisme zegt:

tekst 4

Het fascisme is een veel betere vorm van staatsbestuur dan de democratie. Goedkoper, sneller, efficiënter [...] Om te besturen heb je iemand nodig die vastberaden handelt en absoluut niet aarzelt om zijn mensen met zich mee te slepen, waarbij hij eventuele obstakels uit de weg ruimt met alle middelen die hij tot zijn beschikking heeft. [...] Het is veel efficiënter om alle macht te bundelen in handen van een sterke man die weet wat er moet gebeuren dan om een zwak bestuur voortdurend te laten kletsen over niks.

bron: Michela Murgia, Fascist worden, 2020

De fictieve voorstander van het fascisme wijst op een gebrek aan daadkracht in een democratie. Een krachtige fascistische leider zou dat gebrek oplossen.

John Stuart Mill heeft kritiek op een regering van een goede despoot.

- 1p 15 Leg uit dat Mills kritiek op een regering van een goede despoot ook van toepassing is op het pleidooi voor fascisme in tekst 4.

Volgens de fictieve voorstander van het fascisme is een ander argument tegen democratie dat een democratie leidt tot onvrede.

tekst 5

In een democratie is het volk mondig, de mensen eisen dat er naar ze geluisterd wordt, ze protesteren tegen besluiten die ze niet bevallen, ze hebben geen respect voor autoriteit, ze demonstreren en klagen, ze zijn niet dankbaar, noch gehoorzaam.

bron: Michela Murgia, Fascist worden, 2020

In *Het bestel* geeft Plato een aantal voorbeelden van hoe een democratie ten onder zal gaan. Bijvoorbeeld, jongeren zullen zich in een democratie niet de mindere voelen van ouderen.

2p 16 Leg uit dat volgens Plato een democratie ten onder zal gaan, met:

- tekst 5 en het begrip 'vrijheid',
- tekst 5 en het begrip 'gelijkheid'.

Een ander argument van de fictieve voorstander van het fascisme is gericht op de belofte van vrijheid in een democratie:

tekst 6

Er worden nooit, maar dan ook nooit [andere] politieke systemen [dan de democratie] overwogen, laat staan aangeboden. Nooit. Dat is toch op z'n minst merkwaardig? [...] Pindakaas? Hoe je 't maar hebben wil. Grof gemalen, fijn gemalen met stukjes pinda, crunchy, extra crunchy, creamy, extra creamy. Het houdt niet op! Een oneindig aantal keuzes in broodbeleg. Maar als het gaat om de keuze tussen de verschillende politieke systemen: helaas pindakaas, dan valt er opeens niks meer te kiezen. Niets. Eén product. Eén smaakje. Eén systeem. [...] Hoe ironisch dat we uitgerekend dat systeem vrijheid noemen.

bron: decorrespondent.nl

Zowel Robert Nozick als Robert Dahl vindt dat democratie geen volledige individuele vrijheid kan bieden. Ze verschillen van mening of dit een fundamenteel probleem voor de democratie is.

1p 17 Leg Nozicks opvatting uit dat democratie **niet** leidt tot vrijheid.

4p 18 Beargumenteer of jij het eens bent met de opvatting dat democratie **niet** tot vrijheid leidt, met:

- een van Dahls voordelen van democratie,
- het begrip 'positieve vrijheid',
- het begrip 'negatieve vrijheid', en
- tekst 6.

Volgens Murgia hoeft het fascisme geen instituten omver te werpen om weer de macht te krijgen. Het kan de democratie van binnenuit aantasten. Bijvoorbeeld door het beïnvloeden van taal. De fictieve voorstander van het fascisme legt dit uit:

tekst 7

De vijand [moet] worden aangeduid met ontsierende en liefst ontmenselijkende termen [...] Heel geschikt zijn termen als parasiet, ezel, worm, haai, teef, aasgier, varken, rat, orang-oetan, kakkerlak. [...]

Mocht er verontwaardiging rijzen, dan hoef je alleen maar te antwoorden dat het een grapje was en dat dergelijk taalgebruik past binnen het recht op vrije meningsuiting. In een democratie is daarmee meestal de kous af. Intussen heeft iedereen wel die verminkte naam [...] in zijn hoofd zitten en is degene die tot gisteren nog een respectabele tegenstander leek nu verworpen tot een onderwerp van spot, minachting en haat. Met andere woorden, een echte vijand.

bron: Michela Murgia, Fascist worden, 2020

Bhikhu Parekh vindt dat de vrijheid van meningsuiting beperkt moet worden.

3p 19 Leg met een voorbeeld uit **tekst 7** uit:

- Parekhs onderscheid tussen kritiek en belediging,
- een van Parekhs redenen dat traditionele argumenten voor vrijheid van meningsuiting ontoereikend zijn, en
- Parekhs opvatting dat belediging moet worden tegengegaan.

Een andere stelling van de fictieve voorstander van het fascisme is dat democratisch onderwijs een vorm van indoctrinatie is. Die indoctrinatie bestaat volgens de fictieve voorstander van het fascisme uit de erkenning van rechten voor minderheden en de gelijkheid van mannen en vrouwen. Volgens Gert Biesta kan het onderwijs niet alleen verantwoordelijk gehouden worden voor burgerschap in een democratie.

3p 20 Leg deze opvatting van Biesta uit.

Leg vervolgens uit dat Biesta kritiek heeft op een individualistische visie op democratie.

Leg tot slot uit dat politiek bestaan volgens Biesta tussen indoctrinatie en vrijblijvendheid in staat.

Tegenstanders van het fascisme vinden dat het fascisme wezenlijk verschilt van andere vormen van politiek. Fascisten zouden niet geïnteresseerd zijn in de uitwisseling van ideeën, maar vooral in het promoten van fascistische denkbeelden en het creëren van ophef. Pogingen tot een redelijk debat werken daarom in het voordeel van het fascisme en zorgen alleen maar voor meer media-aandacht. Daarom pleiten tegenstanders voor het ‘no platform’-principe: fascistische ideeën moeten geen platform krijgen in de media en mensen met fascistische ideeën moeten worden uitgesloten van het publieke debat. Het deliberatieve model van democratie vat democratie op als een gesprek of deliberatie. Dat heeft volgens voorstanders vier voordelen.

- 2p **21** Geef met **een** van de voordelen van het deliberatieve model van democratie een argument **voor** het ‘no platform’-principe. Geef vervolgens met een **ander** voordeel van het deliberatieve model van democratie een argument **tegen** het ‘no platform’-principe.

Hans Kelsen en George van den Bergh onderzoeken allebei de vraag of een verbod op antidemocratische partijen past binnen een democratie.

- 1p **22** Leg uit dat het ‘no platform’-principe aansluit bij Van den Berghs opvatting over een partijverbod.
- 1p **23** Geef met Kelsens opvatting over een partijverbod een argument **tegen** het ‘no platform’-principe.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.